DE SVIDAE BIOGRAPHICIS

QVAESTIONES SELECTAE

SCRIPSIT

DIDERICVS VOLKMANN
BREMANVS

BONNAE
HENRY & COHEN
CIϽIϽCCCLXI

DE

SVIDAE BIOGRAPHICIS

QVAESTIONES SELECTAE

SCRIPSIT

DIDERICVS VOLKMANN
BREMANVS

BONNAE
HENRY & COHEN
CIƆIƆCCCLXI

ALMAE

LITTERARVM · VNIVERSITATI

VIADRINAE

SEMISAECVLARIA · CELEBRANTI

PIETATIS · GRATAEQVE · MEMORIAE

ERGO

D · D

DIDERICVS · VOLKMANN

Pecus est Suidas, sed pecus aurei uelleris.
Lambinus.

CAPVT I.

Suidas in poetarum graecorum βίοις unde potissimum notitiam suam hauserit quaestionem difficillimam ut multi fuere qui in transcursu aliisque rebus intenti hic illic tangerent: ita nemo dum dedita opera instituere et pro uirili parte absoluere uoluit. Neque tamen exoptatius quidquam accidere posse eis qui in litterarum graecarum historia sedem suam fixerunt libenter solemus confiteri, quam ut tandem aliquando triticum a palea secernatur eaque testimonia quae e certis accuratisque fontibus descripta sunt examinentur suoque auctori uindicentur. Quale munus cum ego exsequendum suscepi, hac scribendi occasione oblata indagare studui non tam quos ipse Suidas in manibus habuerit obscuros grammaticos, sed a quorum scriptorum prisca auctoritate ea quae tradit deriuata esse uideantur. Quare huius disputationis uela ita contrahere constitui, ut quae similem eandemue ostendant indolem quaeque eodem ex fonte manasse aut certa possit aut probabili euinci coniectura ea aliqua saltem ex parte conlecta componam suoque singula auctori uindicem. Atque primum examinare in animo est quae de diversorum poesis generum primordiis et incrementis hic illic latent. Initium sumam ab arte tragica, cuius historiae inlustrandae haece inseruiunt:

Suid. u. *Θέσπις* — ἄλλοι δὲ αὐτὸν πρῶτον τραγικὸν γενέσθαι φασί. καὶ πρῶτον μὲν χρίσας τὸ πρόσωπον ψιμυθίῳ ἐτραγῴδησεν, εἶτα ἀνδράχνῃ ἐσκέπασεν ἐν τῷ ἐπιδείκνυσθαι καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήνεγκε καὶ τὴν τῶν προσωπείων χρῆσιν ἐν μόνῃ ὀθόνῃ κατασκευάσας.

" *Φρύνιχος* — οὗτος δὲ πρῶτος ὁ Φρύνιχος γυναικεῖον πρόσωπον εἰσήγαγεν ἐν τῇ σκηνῇ καὶ εὑρετὴς τοῦ τετραμέτρου ἐγένετο.

" *Χοιρίλος* [1]) — οὗτος κατά τινας τοῖς προσωπείοις καὶ τῇ σκευῇ [2]) τῶν στολῶν ἐπεχείρησε.

" *Αἰσχύλος* — οὗτος πρῶτος εὗρε προσωπεῖα δεινὰ καὶ χρώμασι κεχρισμένα ἔχειν τοὺς τραγικοὺς καὶ ταῖς ἀρβύλαις τοῖς καλουμένοις ἐμβάταις χρῆσθαι.

" *Σοφοκλῆς* — οὗτος πρῶτος τρισὶν ἐχρήσατο ὑποκριταῖς καὶ τῷ καλουμένῳ τριταγωνιστῇ [3]) καὶ πρῶτος τὸν χορὸν ἐκ πεντεκαίδεκα εἰσήγαγε νέ[ος] ὢν [4]) πρότερον δυοκαίδεκα

---

1) et totam de Choerilo glossam et alias immerito omisit Westermannus in libro perutili *Βιογράφοι* inscripto.

2) uolgo σκηνῇ. emendauit Kusterus, adsentiente Naekio de Choerilo p. 11.

3) eadem leguntur ap. schol. Demosth. de cor. §. 267. de fals. leg. §. 200.

4) *νέος ὢν* scripsi pro eo quod uolgo legitur *νέων* haud dubie corruptum. nullam enim cur iuuenes potissimum prae ceteris choreutis insigniantur idoneam uideo caussam, ne eis quidem respectis, quae de choreutarum numero schol. Aristoph. Eq. 589 tradit. Quapropter νέων uocabulum procliui errore contractum esse ex *νέος ὢν* conieci. notum enim est quae Sophocles, cum iuuenis senis Aeschyli aemulus primum fabulas in scaenam committeret, nouare ausus sit, magnis a ueteribus laudibus ecferri fuisse solita. cf. Dio Chrysost. or. LII. p. 267 R: ἀλλὰ Σοφοκλέους μὲν πρὸς Αἰσχύλον, *νέου πρὸς γέροντα* — ἀγωνιζομένου κ. τ. λ. Vita Aesch. p. 119, 44 Westerm. ἀπῆρε δὲ (ὁ Αἰσχύλος) — ἡσσηθεὶς *νέῳ ὄντι* τῷ Σοφοκλεῖ. Plut. Cim. 8. πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι *νέου* καθέντος κ. τ. λ.

εἰσιόντων. — καὶ πρῶτος ἦρξε [1]) τοῦ δρᾶμα πρὸς δρᾶμα ἀγωνίζεσθαι.

Suid. u. Πρατίνας — καὶ πρῶτος ἔγραψε σατύρους.

„ Ἀρίσταρχος — ὃς πρῶτος εἰς τὸ νῦν αὐτῶν μῆκος τὰ δράματα κατέστησεν.

„ Νεόφρων — ὃς πρῶτος εἰσήγαγε παιδαγωγοὺς καὶ οἰκετῶν βάσανον.

Quibus statim subiciam quae de comoediae primordiis Suidas tradit

Suid. u. Ἐπίχαρμος — ὃς εὗρε τὴν κωμῳδίαν ἐν Συρακούσαις ἅμα Φόρμῳ.

„ Φόρμος — ἐχρήσατο δὲ πρῶτος ἐνδύματι ποδήρει καὶ σκηνῇ δερμάτων φοινίκων.

„ Χιωνίδης — ὃν καὶ λέγουσι πρωταγωνιστὴν γενέσθαι τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας.

„ Ἀριστοφάνης — εὑρετὴς τοῦ τετραμέτρου καὶ ὀκταμέτρου.

„ Ἀναξανδρίδης — καὶ πρῶτος οὗτος ἔρωτας καὶ παρθένων φθορὰς εἰσήγαγεν.

„ Ῥίνθων — ἀρχηγὸς τῆς καλουμένης ἱλαροτραγῳδίας.

„ Διοκλῆς — τοῦτον δέ φασιν εὑρεῖν καὶ τὴν ἐν τοῖς ὀξυβάφοις ἁρμονίαν ἐν ὀστρακίνοις ἀγγείοις, ἅπερ ἔκρουεν ἐν ξυλυφίῳ.

Haec de tragoedia comoediaque testimonia ut eidem auctori adsignemus cum uerborum suadet aequabilitas, tum rerum cohaerentia: quippe quibus artis apud Graecos scaenicae historia paucis sed eisdem strictis lineamentis adumbrata sit, historiam dico non totam ab incunabulis ad extremos usque exitus descendentem, sed a quibus illa initiis profecta quosque per gradus paullatim consummata sit persecutam. Ita quod tragoediae fundamenta iecisse Thespis,

---

Apud Suidam ne ἔτι particulam desideres, cf. Athen. XIIII, 664a. Diog. Laert. II, 32; VIII, 58.; Suid. u. Ἀριστοφάνης Βυζ. (ἀλλὰ τοῦ μὲν νέος κ. τ. λ.).

1) uolgo αὐτὸς ἦρξε. emendauit Otto Jahn.

de adparatu scaenico amplificando adornandoque egregie meruisse et δευτεραγωνιστοῦ partem induxisse Aeschylus, denique tertium histrionem addidisse dicitur Sophocles et choreutarum numerum adauxisse: hoc totius fere antiquitatis testimoniis confirmatur. Ac primus comparem in modum tragoediae incrementa inlustrauit qui omnis litterarum apud Graecos historiae et princeps habendus est et antesignanus Aristoteles[1]) in fragmento quodam seruato apud Themistium or. XXVI p. 316: καὶ οὐ προσέχομεν Ἀριστοτέλει, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὁ χορὸς εἰσιὼν ᾖδεν εἰς τοὺς θεούς, Θέσπις δὲ πρόλογόν τε καὶ ῥῆσιν ἐξεῦρεν, Αἰσχύλος δὲ τρίτον ὑποκριτὴν καὶ ὀκρίβαντας· τὰ δὲ πλείω τούτων Σοφοκλέους ἀπηλαύσαμεν καὶ Εὐριπίδου; Quibus quod aperta fronte aduersari uidentur eiusdem Aristotelis uerba in poet. cap. IIII p. 1449a: καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς: nimium me iudice uiros doctos sollicitauit. Cum enim quae Themistius Aristotelis uerba seruauit eiusdem originis esse adpareat atque ea quae in libro περὶ ποιητικῆς ipse Aristoteles profert — excerpsisse Themistium ampliorem Aristotelis περὶ ποιητικῆς librum, quem in tabula recensent Laertius Diogenes (V, 25) et anonymus scriptor de uita Aristotelis[2]), mihi certum uidetur — aut mero rhetoris errori haec discrepantia tribuenda est[3]), aut si ambo testimonia inter se conciliare studeas, Themistius Aristotelis uerba non αὐτολεξεί, sed ex memoria rettulisse primumque actorem choragum dixisse censendus est. Quid, quod ex fonte plane consimili hortulos suos inrigauisse adparet Diogenem (III, 56) rem sic exponentem: τὸ παλαιὸν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ πρότερον μὲν μό-

---

1) ἀφ' οὗ φασὶ τὴν κριτικὴν καὶ γραμματικὴν ἀρχὴν λαμβάνειν Dio Chrysost. or., p. 274 R.

2) quibus iniquius, ni fallor, Valent. Rose fidem derogare studuit (de Aristoteles librorum ordine et auct. p. 133.)

3) quae Bergkii sententia est. commentat. de uita Soph. p. XXVII adnot. 114.

νος ὁ χορὸς διεδραμάτιζεν, ὕστερον δὲ Θέσπις ἕνα ὑποκριτὴν ἐξεῦρεν ὑπὲρ τοῦ διαναπαύεσθαι τὸν χορὸν καὶ δεύτερον Αἰσχύλος, τὸν δὲ τρίτον Σοφοκλῆς καὶ συνεπλήρωσαν τὴν τραγῳδίαν? Cui opinioni adstipulatus est Dicaearchus (cf. uita Aesch. p. 122, 82 Westerm.) neque praeter unum anonymum uitae Aeschyli scriptorem (ibid. p. 121, 81) exstitit posthac qui hanc τριταγωνιστοῦ adiecti laudem Sophocli detraheret, immo uno omnes consensu tragoediae initia eisdem quibus Aristoteles lineamentis circumscripsere; hoc ipsum in caussa est cur in Horati epist. ad Pis. eosdem artis tragicae signiferos recensitos reperiamus, epp. II, 3, 275:

ignotum tragicae genus inuenisse camenae
dicitur et plaustris uexisse poemata Thespis,
quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.
post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instrauit pulpita tignis
et docuit magnumque loqui nitique cothurno.

Quod praeterea Suidas addit καὶ ταῖς ἀρβύλαις τοῖς καλουμένοις ἐμβάταις χρῆσθαι (sc. τοὺς τραγικοὺς) non dubito ad Aristotelis uerba apud Themistium referre, quae sunt Αἰσχύλος δὲ — ὀκρίβαντας (sc. ἐξεῦρε); nam ὀκρίβαντες uocabulum hoc loco non pulpitum (λογεῖον) esse, quem ad modum olim interpretabantur, neque fulcra theatri, τὰ ὑπερείσματα τῶν ξυλίνων θεάτρων (Suid. s. u. ὀκρίβας), sed maius quoddam cothurni genus — μείζοσί τε τοῖς κοθόρνοις μετεωρίσας uita Aesch. p. 121, 79 Westerm.[1]) — dudum intellectum est et apprime docet Philostratus, qui rem paullo uberius ita persecutus est, ut Aristotelicae doctrinae rudimenta etiamnum deprehendere possimus. Vtriusqus igitur uerba ex aduerso ponam:

---

1) ὀκρίβαντας· ἐμβάτας. Hesychius. cf. Ruhnken. in Tim. p. 190.

Philostratus uit. Apollon. VI, 11.

ποιητὴς μὲν γὰρ οὗτος τραγῳδίας ἐγένετο, τὴν τέχνην δὲ ὁρῶν ἀκατάσκευόν τε καὶ μήπω κεκοσμένην εἰ μὲν ξυνέστειλε τοὺς χοροὺς ἀποτάδην ὄντας ἢ τὰς τῶν ὑποκριτῶν ἀντιλέξεις εὗρε παραιτησάμενος τὸ τῶν μονῳδιῶν μῆκος ἢ τὸ ὑπὸ σκηνῆς θνήσκειν ἐπενόησεν, ὡς μὴ ἐν φανερῷ σφάττοι — ἐνθυμηθεὶς δὲ καὶ τὴν τέχνην ὡς προσφυᾶ τῷ μεγαλείῳ μᾶλλον ἢ τῷ καταβεβλημένῳ τε καὶ ὑπὸ πόδα σκευοποιίας μὲν ἥψατο εἰκασμένης τοῖς τῶν ἡρώων εἴδεσιν, ὀκρίβαντος δὲ τοὺς ὑποκριτὰς ἐνεβίβασεν[1]) ὡς ἴσα ἐκείνοις φάνοιεν, ἐσθῆματί τε πρῶτος ἐκόσμησεν — ὅθεν Ἀθηναῖοι πατέρα μὲν αὐτὸν τῆς τραγῳδίας ἡγοῦντο.

Aristoteles.

τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε. τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε. — τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν.

Αἰσχύλος δὲ ὀκρίβαντας (sc. ἐξεῦρεν)

Itemque ab eodem Philostrato in uit. Soph. VIII, 1 Aeschylus *ὀκρίβαντι ὑψηλῷ τὴν τραγῳδίαν κατασκευάσαι* dicitur.

Haec igitur quae per tot secula totque per libros propagata sunt Aristotelis operae ac diligentiae deberi nemini non adparet. Reliqua nunc mitto postea iudicium facturus, cum quae de comica lyricaque poesi apud Suidam leguntur examinauero. Quanquam illud statim monendum uidetur quaecunque Phrynichus, Pratinas, Choerilus, Aristarchus, Neophron ad rem tragicam promouendam adtulisse dicuntur, ea ex bono antiquae aetatis fonte manasse aut locupletium testium consensu aut re ipsa comprobari. Quo referendum duco quod in eis

---

1) Serui ad Verg. Ecl. VIII, 10 uerba „Cothurnus autem calciamentum tragicum cuius usum quidam Sophoclem primum scaenae intulisse uolunt" uilipendo, quippe quae ex falsa Vergiliani uersus interpretatione oborta sint.

quae de Aristarcho poeta traduntur, ὃς πρῶτος εἰς τὸ νῦν αὐτῶν μῆκος τὰ δράματα κατέστησεν, uerba τὸ νῦν sat priscam originem prodere manifestum est, quem ad modum Plutarchus de mus. VI, p. 1133b τὰς κιθαρῳδίας ὡς νῦν non eas dicit quae sua aetate cantabantur, sed utpote socors epitomator quales Heraclidis et Aristoxeni tempore in usu fuerant [1]; itemque uerba quae leguntur in Platonii libello περὶ διαφορᾶς κωμῳδιῶν (p. XXXI in Aristophane Bergkiano): ὁρῶμεν γοῦν τὰς ὀφρῦς ἐν τοῖς προσώποις τῆς Μενάνδρου κωμῳδίας ὁποίας ἔχει κ. τ. λ. ad aetatem siue ipsius Menandri siue statim deinceps subsecutam respicere manifestum est [2]. Neque pugnare licet contra παιδαγωγοὺς et οἰκετῶν βάσανον inducta a Neophrone, quo et Sophoclem et Euripidem aliquanto iuniores fuisse persuasum habeo [3]. Denique neque illud praetermittendum est, in disiectis illis quae supra conlegi fragmentis nexum quendam adparere et continuitatem; nam primus Thespis dicitur intulisse usum personarum quas incomptas et rudiores Choerilus et Aeschylus excoluerunt et amplificarunt. Ceterum cum Suida arctissime cohaerent fragmenta illa quae in tragicorum βίοις ἀνωνύμως traditis continentur, tragicae artis primordia et incrementa inlustrantia.

Paullo inferioris notae Suidae de comoedia testimonia esse adparet, tum quia Megaricae quae dicebatur comoediae nullam rationem habuit, tum quod res ita

---

1) cf. Athen. X, 429 ab ἐν δὲ Μιλήτῳ ἔτι καὶ νῦν Θεόφραστός φησι τοῦτ' εἶναι τό νόμιμον.

2) Atque omnino anonymos περὶ κωμῳδίας scriptores plus semel ab Aristotelis auctoritate pendere demonstrare posse mihi uideor — quam rationem esse commentarioli ap. Cramer anecd. paris. I, 143 (p. XLIII Bergk.) luculenter demonstrauit Iacobus Bernays in nouo Mus. Rhen. VIII, 561 — id quod pluribus persequi ab hoc loco alienam est.

3) Sophocles semel tantum, in Electra, paedagogi partes intulit. Neophronem Euripide antiquiorem fuisse luculenter demonstrauit Elmsleius ad Eur. Med. 25.

ferebat; ignorari enim ait Aristoteles (poet. cap. V. p. 1449b), *τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν ἢ [προ]λόγους ἢ πλήθη ὑποκριτῶν καὶ ὅσα τοιαῦτα*, cum in tragoedia suo quodque inuentori tributum uiderimus; quapropter verendum est, ne uana tradiderit anonymus qui dicit (*περὶ κωμῳδ.* p. XXXVII Bgk.) *ἐπιγενόμενος δὲ ὁ Κρατῖνος κατέστησε μὲν πρῶτον τὰ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ πρόσωπα μέχρι τριῶν*, cf. Meineke hist. crit. p. 50. — Verum ad Megarici dramatis historiam explendam nonnihil conferunt ipsi commentarii de comoedia conscripti, quibus cum Suida arctam intercedere necessitudinem facile intellegitur. Ita primum Susario, cuius nulla apud Suidam mentio facta est, *τῆς ἐμμέτρου κωμῳδίας ἀρχηγὸς* adpellatur (p. XLI Bgk.) et *τὴν κωμῳδίαν ηὑρῆσθαί φασιν ὑπὸ Σουσαρίωνος* (p. XXXI cf. p. XXXIII. XXXVII) deinde Crates *πρῶτος μεθύσους ἐν κωμῳδίᾳ προήγαγε* (recte Meinekius *παρήγαγε* scribendum esse monuit l. s. s. p. 61) p. XXXII Bgk. et ibidem Pherecrates *πράγματα εἰσηγούμενος καινὰ ηὐδοκίμει, γενόμενος εὑρετικὸς μύθων*. — Sed de comoedia ab Epicharmo in Sicilia inuenta Suidae cum Aristotele conuenit cf. poet. cap. III, p. 1448a *διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται — τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς — καὶ οἱ ἐκ Σικελίας (ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς πολλῷ πρότερος ὢν Χιωνίδου καὶ Μάγνητος)* et cap. V, p. 1449b *τὸ δὲ μύθους ποιεῖν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθεν* et. q. s. quae rursus, ut adsolet, Themistius ita in usum suum conuertit, ut facile auctorem adgnoscas, in or. XXVII, p. 337 b *ἐπεὶ καὶ κωμῳδία τὸ παλαιὸν ἤρξατο μὲν ἐκ Σικελίας· ἐκεῖθεν γὰρ ἤστην Ἐπίχαρμός τε καὶ Φόρμις·* quae sequuntur uerba *κάλλιον δὲ Ἀθήνησιν συνηυξήθη* respondent eis quae Aristoteles l. s. s. addit *τῶν δὲ Ἀθήνησιν Κράτης πρῶτος ἦρξεν — καθόλου ποιεῖν λόγους καὶ μύθους* [1]), nec dubium quin ansam haec praebuerint anonymo Pherecratem cum Cratete confundenti in uerbis quae supra posui (cf. Bergk. commentatt. p. 276, Meineke fragm. com. I, 10, II, 241) errore aperto quemque in obscuro re-

---

1) cf. Bernhardy, Grundriss I, p. 60 (69). Meineke I, 60. adnot. 30.

motae aetatis grammatico uix miremur. Deinde quod Cratetem primum ebriorum personas in scaenam intulisse idem auctor est, ne ab hac quidem parte uituperationi eximendus est; quid enim quod Athenaeus X, p. 429 a ante Cratetem Epicharmum ἐπὶ τὴν σκηνὴν παραγαγεῖν μεθύοντα disertis uerbis tradit? Haec uero anonymi de comicis poetis testimonia ut hic illic emendanda esse demonstraui: ita quae ex Suida adtuli, ne eis quidem exceptis quibus aliunde nondum fides parata est, nullam suspicionem mouere possunt: quo deinceps recurram.

In epicorum poetarum βίοις nihil fere inesse posse, quod ad propositum nostrum pertineat, ex ipsa huius generis indole patet. Licet enim ante Homerum exstitisse qui metro heroico heroica facta patrum (κλέα ἀνδρῶν) panxerint iam antiquitus statui coeptum sit, tamen neque Aristoteli nomina eorum innotuere [1]), et quae apud posteriores scriptores circumferuntur — cf. Bernhardy, Grundriss I, p. 250 (294. ed. II) — merae fictionis manifesta uestigia prae se ferunt [2]). Quare cum dramatis incrementa inde a tenuibus primordiis usque ad summum artis fastigium accurate persequi possimus, epicae contra poesis incunabula crassa obtecta uidemus caligine, ut Homerus subito Mineruae instar prosilientis σεμνῆς ἐκ κεφαλῆς πολεμήια τεύχε' ἐχούσης adpareat princeps in hoc genere poesis et tempore et artis consummatione. Neque Homeri pedisequi noui quidquam adtulere: nam quod Pisander (Suid. s. u. Πείσανδρος) in carmine Ἡρακλέους ἔργα inscripto πρῶτος Ἡρακλεῖ ῥόπαλον περιτέθεικεν, res et secundaria est et multae dubitationi obnoxia: cf. Megaclidem ap. Athen. XII, 512 f — 513a τοῦτον οὖν (τὸν Ἡρακλέα) φησίν, οἱ νέοι ποιηταὶ (i. e. οἱ μεθ' Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον) κατασκευάζουσιν ἐν λῃστοῦ σχήματι

---

1) Aristot. poet. cap. IIII, p. 1448 b τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα, εἰκὸς δὲ εἶναι πολλούς. Bode hist. poes. graec. I, p. 247 adn. 3.

2) quarum fabularum specimen apud Suidam quoque deprehenditur s. u. Κόριννος· — πρῶτος γράψας τὴν Ἰλιάδα, cf. schol. Nicander. ther. 15.

μόνον περιπορευόμενον, ξύλον ἔχοντα καὶ λεοντῆν καὶ τόξα. καὶ ταῦτα πλάσαι πρῶτον Στησίχορον τὸν Ἱμεραῖον, cui habitu obponit ille *τὴν στολὴν ὁμηρικήν*, qua instructum Herculem celebrarit Xanthus *ὁ μελοποιός* cf. Strab. XV, p. 688.

Ad lyricam poesin progredientibus nobis largior sese offert materia, tum propter uarias huius generis formas, tum quoniam plura accedunt ad rem musicam pertinentia eaque cum poesi tam arcto uinculo coniuncta, ut ab hac disputatione segregare nefas uideatur. Quae huc referenda sunt, ea ut facilius conspici possint deinceps recensebo.

Λίνος — *λέγεται τῆς λυρικῆς μούσης πρῶτος γενέσθαι ἡγεμών.*

Ἀμφίων — *οὗτος παλαιᾶς μουσικῆς εὑρετής.*

Μαρσύας — *ἐφεῦρε διὰ μουσικῆς αὐλοὺς ἀπὸ καλάμων καὶ χαλκοῦ.*

Ὄλυμπος — *ἡγεμών τε γενόμενος τῆς κρουματικῆς μουσικῆς τῆς διὰ τῶν αὐλῶν.*

(*ἐλεγείνειν*) — *καὶ τὸ ἐλεγεῖον μέτρον ἀπὸ τούτου κληθῆναί τινες νομίζουσιν, ὅτι Θεοκλῆς Νάξιος ἢ Ἐρετριεὺς πρῶτος αὐτὸ ἀνεφθέγξατο μανείς.* cf. Et. M. 327, 7.

Σιμωνίδης — *ἔγραψε κατά τινας πρῶτος ἰάμβους.*

Ἱππῶναξ — *οὗτος πρῶτος ἔγραψε παρῳδίαν καὶ χωλίαμβον.*

Τέρπανδρος — *ὃς πρῶτος ζʹ χορδῶν ἐποίησε τὴν λύραν καὶ νόμους λυρικοὺς πρῶτος ἔγραψε.*

(*Μόσχος ᾄδων*) — *τὸ δὲ Βοιώτιον οὕτω καλούμενον εὗρε Τέρπανδρος, ὥσπερ καὶ τὸ Φρύγιον.*

Ἀλκμάν — *καὶ ὢν ἐρωτικὸς πάνυ εὑρετὴς γέγονε τῶν ἐρωτικῶν μελῶν. πρῶτος δ' εἰσήγαγε τὸ μὴ ἑξαμέτροις μελῳδεῖν.*

Ἀρίων — *λέγεται πρῶτος χορὸν στῆσαι καὶ διθύραμβον ᾆσαι καὶ ὀνομάσαι τὸ ᾀδόμενον ὑπὸ τοῦ χοροῦ καὶ σατύρους εἰσενεγκεῖν ἔμμετρα λέγοντας.*

Λᾶσος — *πρῶτος δὲ οὗτος περὶ μουσικῆς λόγον ἔγραψε καὶ διθύραμβον εἰς ἀγῶνα εἰσήγαγε καὶ τοὺς ἐριστικοὺς εἰσηγήσατο λόγους.*

Σαπφώ — πράτη καὶ πλῆκτρον εὗρεν.
Στησίχορος — ἐκλήθη δὲ Στ., ὅτι πρῶτος κιθαρῳδίᾳ [1]) χορὸν ἔστησε.
Ἴβυκος — πρῶτος εὗρε τὴν καλουμένην σαμβύκην.
Μελανιππίδης — ὃς ἐν τῇ τῶν διθυράμβων μελοποιίᾳ ἐκαινοτόμησε πλεῖστα.
Φρῦνις — κιθαρῳδός, ὃς ἐδόκει πρῶτος κιθαρίσαι παρ' Ἀθηναίοις.
Σιμωνίδης — προσεξεῦρε τῇ λύρᾳ τὸν τρίτον φθόγγον.
Τιμόθεος — ὃς τὴν δεκάτην καὶ ἑνδεκάτην χορδὴν προσέθηκε καὶ τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν ἐπὶ τὸ μαλθακώτερον μετήγαγεν.
Σίβυλλα — λέγεται δὲ καὶ τρίγωνον εἶδος λύρας αὐτὴν πρώτην εὑρεῖν.
Ἀντιγενίδης — οὗτος ὑποδήμασι Μιλησίοις πρῶτος ἐχρήσατο καὶ κροκωτὸν ἐν τῷ κωμαστῇ περιεβάλλετο [2]) ἱμάτιον.

Quorum quidem testimoniorum non eam esse rationem, ut tota lyricae poesis historia delineata sit, uixdum perlustranti perspicuum est. quemnam enim fugere potest, elegiae et inuentorem Callinum et perfectorem Archilochum prorsus silentio praetermitti, contra primum huic generi nomen indidisse Theoclem dici, quo de nihil nisi incerta tradita accepimus [3])? Verum quae de carminum iam-

---

1) κιθαρῳδίας Bernhardy.

2) περιεβάλλετο Hemsterhusius et Meinekius. uolgo προεβάλλετο. Ceterum uerbis ἐν τῷ κωμαστῇ non commodiorem reperio explicationem, quam olim a Kustero prolatam, nouasse haec Anaxandridem cum ageretur drama (dicendum erat: dithyrambus) Philoxeni κωμαστής inscriptum. Suidas: αὐλητὴς Φιλοξένου.

3) quanquam adstipulandum arbitror Welckero Santeni ad Terentian. Maur. 286. opinionem, totam rem nil nisi ineptam grammatici hariolationem esse, impugnanti, qui in libro „kleine Schriften“ inscripto I, 64 recte ait: „die Sache an sich, die so verdreht worden, kann dadurch nicht verlieren, und dass sie auf altem und gutem Zeugnisse beruhe, kann man sogar aus der Verdrehung schliessen.“ Mouit hoc Schneidewinum (Philologus I, p. 364) ut Archilochum auctorem coniceret, exigua me iudice probabilitatis specie, licet rectissime

bicorum, melicorum, dithyrambicorum primordiis, deinde quae de musicis instrumentis inuentis adauctis perfectis referuntur, ea plurima ex parte bona auctoritate niti demonstrari potest. Atque chori cyclici dispositionem et dithyrambi modulationem ab Arione factam testatur Aristoteles, cuius in Procli chrestomathia ap. Phot. bibl. cod. 239 p. 320 a Bekker haec exstant uerba: *εὑρεθῆναι δὲ τὸν διθύραμβον Πίνδαρος ἐν Κορίνθῳ λέγει. τὸν δὲ ἀρξάμενον τῆς ᾠδῆς Ἀριστοτέλης Ἀρίονά φησιν εἶναι, ὃς πρῶτος τὸν κύκλιον ἤγαγε χορόν* [1]. idem tradidisse dicuntur Dicaearchus *ἐν τῷ περὶ μουσικῶν ἀγώνων* et Hellanicus *ἐν καρνεονίκαις* [2]; sed Antipater et Euphronius *ἐν τοῖς ὑπομνήμασί φασι τοὺς κυκλίους χοροὺς στῆσαι πρῶτον Λᾶσον τὸν Ἑρμιονέα*, schol. Aristoph. Au. 1408. cf. schol. Pind. Ol. XIII, 25. quam litem dirimit Suidas, quem limpidiore ex fonte hausisse patet, s. u. *Λᾶσος· πρῶτος διθύραμβον εἰς ἀγῶνα εἰσήγαγε*: ita ut utrumque testem iuxta stare posse adpareat. contra Pindari enarrator simpliciter, *ἔστησε δὲ αὐτὸν*, inquit, *πρῶτος Ἀρίων ὁ Μεθυμναῖος, εἶτα Λᾶσος ὁ Ἑρμιονεύς*. — Neque obloquitur alius Suidae locus a multis uiris doctis addubitatus [3], nomen Stesichori antea Tisias uocati propterea immutatum esse, *ὅτι πρῶτος κιθαρῳδίᾳ χορὸν ἔστησεν*. primum enim diserte discernuntur diuersa chori genera, neque citharodicorum notionem, quae nomini siue

---

uir eximius non grammaticum, sed poetam aliquem adgnouisse censendus est. Malim potius de Pindaro cognitare, qui *ἐν τοῖς ὑπορχήμασιν ἐν Νάξῳ φησὶν εὑρεθῆναι πρῶτον διθύραμβον* teste schol. Olymp. XIII, 25.

1) cf. Hartungi disp. Veber den Dithyrambus Philologi uolumini I inserta.

2) uolgo *ἐν Κραναϊκοῖς*. cf. Dahlmann Forschungen II, p. 132. coniecturam meo quidem arbitratu certissimam a Cordesio scholiastae uerbis adscriptam uidi in Hellanici Sturziani exemplo olim Cordesiano, quod deinde in F. C. Dahlmanni, denique in Hollanderi amici possessionem transiit. Cf. Welcker Nachtrag p. 232.

3) in primis a Welckero in kl. Schr. I, 168 sqq. de quo infra mihi agendum erit.

genuino illo, siue artis caussa indito interpretando inseruiat, temere et ex uano inlatam esse credibile. Quare non opus est cum Kleinio (ad Stesich. fragm. p. 36) ad Lennepium confugere, qui ad epist. Phalar. p. 210 non alienum esse ait, Stesichorum chorum κιθαρῳδίᾳ primum Himerae aut in Sicilia instituisse, aut saltem eius rationes antea rudiores simplicioresque multis modis correxisse et mutasse, quamquam utraque ratione non dubium est quin multa in hoc genere quae nobis occurrit discordia plus semel dissipari possit, cf. quae disputabo p. 25. — Deinde lyram septem chordis a Terpandro instructam (ὃς πρῶτος ζ' χορδῶν ἐποίησε τὴν λύραν Suidas) ad eundem repertorem paullo pluribus refert Aristoteles probl. VIIII, 32 p. 920 a Bekker. hisce uerbis: ὅτι ἑπτὰ ἦσαν αἱ χορδαὶ τὸ ἀρχαῖον, εἶτ' ἐξελὼν τὴν τρίτην Τέρπανδρος τὴν νήτην προσέθηκε καὶ ἐπὶ τούτου ἐκλήθη διὰ πασῶν ἀλλ' οὐ δι' ὀκτώ· δι' ἑπτὰ γὰρ ἦν. Boeotium uero metrum (Suid. u. Μόσχος ᾆδον cf. Mich. Apost. XI, 74) a Terpandro inuentum tradidit Heraclides Ponticus ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἐν τῇ μουσικῇ teste Plutarcho de mus. c. III p. 1132 d. cf. Ricardi Volkmann adnot. pag. 69. Denique hoc loco uerbo tangere quae apud Suidam, Aristotelis ipsius nomine adlato, s. u. νόμοι κιθαρῳδικοὶ leguntur uidetur consentaneum, tametsi non ignorem rem esse dubiam, cum tota haec glossa in optimis codicibus, Parisino A et Leidensi V desideretur. Ἀπόλλων, φασί, μετὰ λύρας κατέδειξε τοῖς ἀνθρώποις νόμους καθ' οὓς ζήσονται, πραΰνων τε ἅμα τῷ μέλει τὸ καταρχὰς ἐν αὐτοῖς θηριῶδες, καὶ εὐπρόσιτον τῇ τοῦ ῥυθμοῦ ἡδύτητι ποιῶν τὸ παραγγελλόμενον καὶ ἐκλήθησαν νόμοι κιθαρῳδικοί — hucusque eadem fere exhibet Etym. M., sed eorum quae sequuntur nullam alibi mentionem iniectam repperi — ἐκεῖθεν δὲ σεμνολογικῶς ὡς καὶ Ἀριστοτέλει δοκεῖ νόμοι καλοῦνται οἱ μουσικοὶ τρόποι. Quae, si incerta sectari coniectura licet, ex Aristotelis problematum nondum coarctatorum libro VIII, 28 deprompta esse ueri mihi non dissimile uidetur. Ibi enim exponit, διὰ τί νόμοι καλοῦνται οὓς ᾄδουσιν; Denique quos ἀνατεταμένους dicit nomos lyricos (Suid. u. ὄρθιον νόμον), eodem uocabulo significat Aristot. probl. XVIIII, 37.

Praeterea Suidae uerbis nihil inest, quod ab aliis scriptoribus ad Aristotelis auctoritatem delegetur, quamuis mero casui tribuere nolim, quod musica instrumenta ab Ibyco Sapphone Sibylla siue inuenta siue primum usurpata enumerat Aristot. polit. VIII, 6 p. 1341 a. *ὁμοίως δὲ καὶ πολλὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἀρχαίων, οἷον πηκτίδες καὶ βάρβιτον καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν συντείνοντα τοῖς ἀκούουσι τῶν χρωμένων, ἑπτάγωνα, καὶ τρίγωνα καὶ σαμβῦκαι κ. τ. λ.* Nam confudisse Suidam (u. *Σαπφώ*) plectidem cum plectro, cuius usus erat in *φόρμιγγι*, instrumento longe ueteriore, pridem intellectum est; at plectidem, cuius *χωρὶς πλήκτρου διὰ ψαλμοῦ παρέχεσθαι τὴν χρείαν* Aristoxenus auctor est (Athen. XIIII, 635 b), primam intulisse Sapphonem Menaechmus tradidit (Athen. l. s. s. b et e cf. Neue Sapph. p. 11 et Bode II, 2 p. 445). — Similiter citharoedorum Phrynidis ac Timothei mentionem factam uidemus apud Aristotelem metaph. *α' ἔλ.* p. 993 b *εἰ μὲν γὰρ Τιμόθεος μὴ ἐγένετο, πολλὴν μὲν μελοποιίαν οὐκ εἴχομεν [ἄν], εἰ δὲ μὴ Φρῦνις, Τιμόθεος οὐκ ἂν ἐγένετο.*

Iam a certis ad incerta pergenti mihi paullo latius exspatiandum est. — Artis scaenicae ab ipsis initiis ad firmum stabilemque statum prouectae apud Suidam notitiam tenuem quidam sed ex Aristotelis doctrina oriundam deprehendimus, itemque quae ad dithyramborum nomorumque poesin spectant, ad eundem auctorem referenda esse demonstrauimus. Praeterea animaduertendum est, quae cuiusque inuenta fuerint, ea omnia simillimis uerbis exponi; atque cum Aristotelem semper sibi constitisse cernamus in usurpandis uocabulis *πρῶτος εὗρε, πρῶτος εἰσήγαγεν, ἐπενόησεν, εἰσήνεγκεν, ἐχρήσατο,* quibuscum *ἀρχηγὸς* et *ἡγεμὼν* tam arcte coniuncta sunt, ut nihil prorsus intercedat discriminis [1]),

---

1) Quod ne cui inconsideratius dixisse uidear, e multis exemplis unum idque ualde luculentum promam. Laert. Diog. VIII, 57. *Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ Σοφιστῇ φησὶ πρῶτον Ἐμπεδοκλέα ῥητορικὴν εὑρεῖν, Ζήνωνα δὲ διαλεκτικήν* conl. Sext. Empir. adu. Math. VII, 6 *ἐπείπερ πάλιν Ἀριστοτέλης τὸν γνώριμον αὐτοῦ Ζήνωνα διαλεκτικῆς ἀρχηγὸν ὑπείληφεν.* Brandis commentt. Eleatt. p. 172.

Suidam autem in enarrandis carminum generibus aut inuentis aut excultis et exornatis eisdem uerbis usum esse, facile exoritur suspicio, haec indidem uel finitimo ex fonte fluxisse; ad quam augendam uel maxime accedit quod Aristotelem eodem dicendi genere uti consueuisse compertum est. cuius rei exempla aliquot proferam partim ex uariis quae aetatem tulere operibus, partim ex ingenti fragmentorum numero a me conlecta.

Poet. II, p. 1448 a. Ἡγήμων ὁ Θάσιος ὁ τας παρῳδιάς ποιήσας πρῶτος.

ib. IIII, 1448 b. ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν, οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν.

ib. cap. 18 p. 1456 a. διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσιν, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου.

Rhet. III, 2 p. 1404 a. κλέπτεται δὲ εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

Eth. mai. I, p. 1182 a. πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν.

Metaphys. I, 5 p. 986 b. Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ἑνίσας κ. τ. λ.

„ I, 9 p. 991 a. ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος ἀκίνητος, ὃν Ἀναξαγόρας μὲν πρῶτος, Εὔδοξος δ' ὕστερον — ἔλεγον.

„ XIII, 9 p. 1086 a. ὁ δὲ πρῶτος θέμενος τά τε εἴδη κ. τ. λ.

„ I, 3 p. 983 b. Θαλῆς μὲν ὁ τοιαύτης ἀρχηγὸς φιλοσοφίας.

Polit. II, 7 p. 1266 a. διὸ Φαλέας ὁ Χαλκηδόνιος τοῦτ' εἰςήνεγκε πρῶτος.

„ II, 8 p. 1267 b. Ἱπποδάμας — ὃς καὶ τὴν τῶν πόλεων διαίρεσιν εὗρε.

„ II, 9 p. 1269 b. ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος οὐκ ἀλόγως συζεῦξαι τὸν Ἄρη πρὸς τὴν Ἀφροδίτην.

Polit. VIII, 6 p. 1341 b. φασὶ γὰρ δὴ τὴν Ἀθηνᾶν εὑροῦσαν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλούς [1]).

His subiungam fragmenta aliquot, quorum numerus non dubito quin facile possit augeri, omissis eis quae ex Photii bibliotheca p. 12, ex Themistio p. 4, Sexto Empirico p. 14 adn. 1 commemorata sunt.

Schol. Bob. Cic. pro Archia 10, 3. Primus autem uidetur carmen elegiacum scripsisse Callinos [2]). Adicit praeterea Aristoteles hoc genus poetas Antimachum Colophonium, Archilochum Parium, Mimnermum Colophonium, quorum numero additur etiam Solon Atheniensium legum scriptor nobilissimus.

Diog. Laert. III, 48. διαλόγους τοίνυν φασὶ πρῶτον γράψαι Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην, Ἀριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ ποιητῶν Ἀλεξάμενον Στυρέα ἢ Τήιον.

ibid. VIII, 57. Οὗτος (ὁ Περίανδρος) πρῶτος δορυφόρους ἔσχε — καθά φησιν Ἔφορος καὶ Ἀριστοτέλης.

Mar. Plot. de metris p. 2624 P. Ipsa tamen pyrrhicha dicta erat a Pyrrhicho Cydonio. Alii dicunt a Pyrrho Achillis filio quem primum ad tumulum patris sui armatum honoris gratia saltauisse. Aristoteles autem Achillem ait huius ludi inuentorem fuisse. cf. schol. Pind. Pyth. II, 127 Ἀριστοτέλης δὲ πρῶτον Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ τοῦ Πατρόκλου πύρᾳ τῇ πυρρίχῃ φησὶ κεχρῆσθαι.

Schol. Pind. Nem. III, 27. Ἀριστοτέλης δὲ Λεύκαρόν [3]) φησι τὸν Ἀκαρνᾶνα πρῶτον ἔντεχνον τὸ παγκράτιον ποιῆσαι.

---

1) adde Meteorol. I, 14 p. 352 b.

2) quod pro codicis scriptura „Aliinos" Welckerus tentauit "Ailinos" uereor ut multis persuaserit.

3) nomen ualde suspectum et de quo altum ubique silentium; uerum si quis pro ΛΕΥΚΑΡΟΝ — ΛΥΚΑΟΝΑ restituendum animum inducat (cf. Paus. VIII, 2, 1 Λυκάων δὲ ὁ Πελασγοῦ — ἀγῶνα ἔθηκε Λύκαια et Plin. VII, 205 ludos gymnicos — instituit Lycaon), uereor ut multum fidei sit habiturus.

Diog. Laert. VIIII, 53. πρῶτος (ὁ Πυθαγόρας) τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν, εὗρεν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ παιδείας.

Plin. N. H. VII, 56, 192. Aristoteles X et VIII priscas fuisse (litteras) *Α Β Γ Δ Ε Ζ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ* et duas ab Epicharmo additas *Θ Ξ* quam a Palamede mauolt.

Cf. praeterea Plin. VII, 195. 197. 205. 207. Denique Plinius §. 199 cum bouem et aratrum Buzygen Atheniensem inuenisse dicit, Aristotelis auctoritatem secutus est; cf. quae Seruius ad Vergili Ge. I, 19 uerba „monstrator aratri" profert: „ergo Osiris significatur, ut Philostephanus περὶ „εὑρημάτων, uel Epimenides, qui postea Buzyges dictus est, „secundum Aristotelem."

Tanta copia, immo nube exemplorum perlustrata Suidae quoque uerba, quae quidem eodem dicendi genere insigniantur, Aristoteli auctori iure me uindicare quis est quin concedat? Neque enim ulla, si rem spectamus, repugnantia: nullus enim commemoratur poeta Aristotelis aetate inferior, id quod imprimis in arte comica delineanda animaduertendum est. nam cum tragoediam a primordiis ad artis consummationem euectam a Suida adumbratam uiderimus — quid enim post histrionalem choricamque rationem constitutam, post scaenicum adparatum amplificatum adornatumque, denique post fabularum ambitum certis terminis circumscriptum ad artem augendam conferri poterat? — comoediae progressus nullius post Anaxandridem [1]) mentionem iniectam, sed de tribus comoediae generibus, in quibus discernendis et enarrandis tam multi fuere Platonius et anonymi illi scriptores, quique eorum siue ἀρχηγοὶ siue ἄριστοι τεχνῖται fuerint, ne uerbum quidem factum deprehendimus. itemque de lyrica poesi testimonia cum Aristotelica doctrina non modo non pugnare, sed pleraque prorsus congruere demonstratum est. Quid uero, quod membra

1) de quo satis honorifice iudicasse Aristotelem ex frequenti Anaxandridis commemoratione haud temere cum Meinekio (p. 369) conicias.

quae hodie supersunt disiecta unius olim corporis fuisse etiamnum uestigia satis manifesta produnt, cuius generis exempla praeter cetera luculenta sunt, quae Thespidis Choerili Phrynichi Aeschyli Sophoclis inuenta scaenica Suidas enumerat. Neque infirmum coniecturae meae munimentum praebet scholiasta ille Ciceronis (pro Arch. 10, 3 cf. p. 16 huius disp.), unde de elegia Aristotelem exposite ac dedita opera egisse adparet; nam totum illud fragmentum ex opere aliquo Aristotelico ductum Bernhardyo [1]) probabile, mihi totum ex libro, quem *περὶ ποιητῶν* conscripsit, depromptum esse certum est.

Quorum argumentorum iunctae auctoritate etsi eam uim inesse puto, ut nulla iam supersit dubitatio, breuiter adtingere par est quae in consimili genere uersatus Welckerus disputauit, qui in libri „kleine Schriften“ inscripti uol. I, p. 167 ait „Es müsste nach ganzen Klassen gezeigt werden, wie sehr oft das *πρῶτος*, primus, primum und andere „besondere selbsterdachte Vmstände von den alten Grammatikern und zum Theil von namhaften Schriftstellern — „willkürlich, nach Vermuthung, unrichtig und widersprechend „gebraucht werden, zuweilen so, dass bei demselben Gegenstand nicht bloss zwey, sondern drey, vier Erste angegeben werden die ihn erfunden haben sollen.“ Quod uereor ne iniquius uir eximius iudicauerit. Vt enim omnino hominum animus ad rerum primordia indaganda pronus est: ita Graeci praecipue quae quisque inuenerit studiosissime persequi et „ex remotissimo antiquitatis sinu repetere“ studebant [2]), quo factum est, ut saepenumero artis cuiusdam fundamenta iecisse primique inuentoris laudem habere diceretur, apud quem prima incultaque rudimenta latere uiderentur,

---

1) Grundriss II, 1, p. 414.

2) cf. Otto Jahn „die Kunsturtheile des Plinius“ in Berichte der sächs. Gesellschaft der Wissenschaften II, 1850. p. 137: „diese Neigung wer in Kunst und Wissenschaft, wie in Sitten und Gebräuchen „etwas zuerst erfunden habe, ist bekanntlich ein Zug, der in allen „culturgeschichtlichen Forschungen des Alterthums sehr bestimmt und „oft sehr naiv hervortritt und in den zahlreichen Schriften *περὶ εὑρημάτων* wurde derselben erschöpfend Genüge gethan.“

uelut si qui, Aristotelem secuti, artis scaenicae initia ab Homero repetere uoluere, qua de re praeclare disserentem audi Dahlmannum [1]) „at uero nos ne infantes quidem uiuere dicimus antequam maternas tenebras reliquerunt motuque interiore cientur et suo: de teneris poeticae formis dubitabimus? — Quid? quod tam arcte iuncta est quaeuis ars cum suae formae et ueluti sui iuris idea, ut nesciam an rectius sensurus sit, qui Sophoclem dramatis inuentorem perhibeat, quam qui Homerum." Praeterea qui genus aliquod poeticum ita excoleret et adaugeret, ut quasi noua indole et a tenui gradu ad artis fastigium euectum tanquam nouom prodiret, eum inuentoris saepe nomen gloriamque reportasse consentaneum est. Accedit, quod complures nonnunquam urbes pagiue certatim artis incunabula se praedicauerunt, ueluti dithyrambi originem Pindarus in *ὑπορχήμασι* ad Naxum insulam, in dithyrambis ad Thebas, in Olymp. ad Corinthum rettulerat (cf. Schol. Olymp. XIII, 25). Haec omnia perpendenti non iam mirum uidebitur, uaria saepe et ambigua parumque concinentia de eiusdem rei exordiis a scriptoribus tradi. Neque uero quomodo huius generis testimonia intellegenda sint, ipsos ueteres fugere potuit, id quod clare docet Simplicius in Aristot. phys. f. 6 r, 18—31. *Θαλῆς δὲ πρῶτος παραδέδοται τὴν περὶ φύσεως ἱστορίαν τοῖς Ἕλλησιν ἐκφῆναι, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων προγεγονότων, ὡς καὶ Θεοφράστῳ δοκεῖ, αὐτὸς δὲ πολὺ διενεγκὼν ἐκείνων ὡς ἀποκρύψαι πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ.* Similis ratio metrorum est, quae a poetis nomen accepere, cf. Theo progymn. III, 4 p. 32 Finckh. *Αἰσώπειοι δὲ ὀνομάζονται, οὐχ ὅτι Αἴσωπος πρῶτος εὑρετὴς τῶν μύθων ἐγένετο, — ἀλλ' ὅτι Αἴσωπος αὐτοῖς μᾶλλον κατακόρως καὶ δεξιῶς ἐχρήσατο, ὥσπερ Ἀριστοφάνειόν τε μέτρον καὶ Σαπφικὸν καὶ ἄλλο ἀπ' ἄλλου λέγεται οὐχ ὡς τούτων ποιητῶν μόνων ἢ πρώτων ἐξευρηκότων τὰ μέτρα, ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς ἐπὶ τί πλεῖστον ἐχρήσαντο.* cf. tract. Harleian. p. 322 Gaisfd. *καλοῦνται δὲ τὰ μέτρα τὰ μὲν ἀπὸ*

---

1) F. C. Dahlmann, primordia et successus ueteris comoediae Atheniensium cum tragoediae historia comparati. Hafniae MDCCCXI p. 2.

τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἥδοντο, τὰ δὲ ἐκ τῶν εὑρόντων πρῶτον (leg. πρώτων) αὐτά, τὰ δὲ ἐκ τῶν ὑμνουμένων θεῶν cett. cf. Atil. Fortunat. p. 2672. Hephaest. p. 58 ed. Gaisf.

Quod reliquum est, quonam ex opere Aristotelico haec reliquiae excerptae sint quaestionem spinosam expedire difficile est. Peculiarem eum περὶ εὑρημάτων librum composuisse unus Clemens Alexandrinus auctor est (strom. I, p. 364 Potter), qui post εὑρημάτων recensionem Σκάμων μὲν οὖν, inquit, ὁ Μιτυληναῖος καὶ Θεόφραστος ὁ Ἐρέσιος, Κύδιππός τε ὁ Μαντινεύς, ἔτι δὲ Ἀντιφάνης καὶ Ἀριστόδημος καὶ Ἀριστοτέλης, πρὸς τούτοις δὲ Φιλοστέφανος ἀλλὰ καὶ Στράτων ὁ Περιπατητικὸς ἐν τοῖς περὶ εὑρημάτων ταῦτα ἱστόρησαν [1]). sed neque apud Laertium Diogenem, neque in tabula ab anonymo confecta inter Aristotelis libros recensetur, atque omnino non uidetur consentaneum, seorsum eum et dedita opera de inuentis egisse. Certe quaecunque ad litterarum historiam spectant ut ex libris, quos περὶ ποιητικῆς duos scripsisse Aristotelem constat, uel ex didascaliis desumpta esse dicas — non enim dissimilia sunt, quae ἐν τῷ περὶ διδασκαλιῶν tradidit Carystius Pergamenus [2]) — ita haud dubie quam proxime a ueritate aberis, cum fragmenta haec deperditorum librorum trium περὶ ποιητῶν esse statuas. Sed Aristotelis discipuli et sectatores quaecunque istiusmodi siue ab ipso magistro in unum congesta, seu passim diuersisque locis inuenere tradita, excerpserunt, excerpta magna additamentorum mole ex suis alienisue scriniis deprompta adauxere, alius alii deinceps

---

1) quorum numero addendi sunt, Simonides Ceus, si uni Suidae fides habenda (s. u. Σιμ.), Phanias, Ephorus, Heraclides Ponticus, Phylarchus (Suid. s. u. Φυλ.), fortasse etiam Iuba rex.

2) Athen. VI, 235 e. τὸν δὲ νῦν λεγόμενον παράσιτον Καρύστιος ὁ Περγαμηνὸς ἐν τῷ περὶ διδασκαλιῶν εὑρεθῆναί φησιν ὑπὸ πρώτου Ἀλέξιδος. Aristotelem in opere didascalico antiquitates theatrales ita tractasse, ut ad quemuis annum adnotaret „quid mutatum fuisset in rebus scaenicis“ coniecit Wolfgangus Helbig quaest. scaen. p. 13.

tradere, accepta multi pro suis uendere. Quo factum est, ut eorum quae Suidas refert nonnulla ad uariae aetatis scriptorum auctoritatem referenda sint, cuius rei exempla haec conlegi:

Suid. u. Ἀμφίων — οὗτος παλαιᾶς μουσικῆς εὑρετής.	Plut. de mus. p. 1131 f. Ἡρακλείδης δ' ἐν συναγωγῇ τῶν ἐν μουσικῇ τὴν κιθαρῳδίαν καὶ τὴν κιθαριστικὴν ποίησιν πρῶτόν φησι Ἀμφίονα ἐπινοῆσαι. cf. Deswert de Heracl. p. 135.
„ Μόσχος ᾄδων — τὸ δὲ Βοιώτιον οὕτω καλούμενον εὗρε Τέρπανδρος.	ibid. p. 1132 d. ἐκεῖνος γοῦν τοὺς κιθαρῳδικοὺς (νόμους) πρῶτος ὠνόμασε, Βοιώτιον κ. τ. λ.
„ Ἀλκμάν — καὶ ὢν ἐρωτικὸς πάνυ εὑρετὴς γέγονε τῶν ἐρωτικῶν μελῶν.	Athen. XIII, 600 f. Ἀρχύτας δὲ ὁ ἁρμονικός, ὥς φησι Χαμαιλέων Ἀλκμᾶνα γεγονέναι τῶν ἐρωτικῶν μελῶν ἡγεμόνα καὶ ἐκδοῦναι πρῶτον μέλος κ. τ. λ.
„ Ἴβυκος — καὶ πρῶτος εὗρε τὴν καλουμένην σαμβύκην. Contra Sibyllae inuentum hoc instrumentum dixerat Scamo (Ath. VIII, 637 b).	Athen. IIII, 175 b. σαμβύκην — τοῦτο δὲ τὸ ὄργανον Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς ἐν πρώτῳ Ὥρων εὕρημα εἶναι λέγει Ἰβύκου.
Suid. u. Σαπφώ — καὶ πρώτη πηκτίδα εὗρεν.	Athen. XIIII, 635 e. καὶ τὴν Σαπφὼ δέ φησιν οὗτος (Μέναιχμος περὶ τεχνιτῶν) πρώτην χρήσασθαι πηκτίδι.
„ Ὄλυμπος — ἡγεμών τε γενόμενος τῆς	Plut. de mus. p. 1132 f. Ἀλέξανδρος δὲ ἐν τῇ συν-

	κρουματικῆς μουσικῆς τῆς διὰ τῶν αὐλῶν.	ἀγωγῇ τῶν περὶ Φρυγίας κρούματα Ὄλυμπον ἔφη πρῶτον εἰς τοὺς Ἕλληνας κομίσαι.
Suid. u.	*Λίνος* — λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος — τῆς λυρικῆς μούσης γενέσθαι ἡγεμών.	Eustath. in Il. Σ, 570 p. 1220. *Φιλόχορος* δ' ἀπὸ Ἀπόλλωνος ἀναιρεθῆναι τὸν Λίνον φησί, διότι πρῶτος τοῦ λίνου καταλύσας χορδῇ ἐχρήτατο εἰς μουσικῆς ὄργανον.
„	*Μαρσύας* — οὗτος ἐφεῦρε διὰ μουσικῆς αὐλοὺς ἀπὸ καλάμων καὶ χαλκοῦ.	Athen. IIII, 184 a. *Μητρόδωρος* δ' ὁ *Χῖος* ἐν *Τρωικοῖς* σύριγγα μέν φησιν εὑρεῖν Μαρσύαν καὶ αὐλὸν ἐν Κελαιναῖς.

Quae ad rem musicam spectant, ea praeter Heraclidem ipsumque Aristotelem, quem περὶ μουσικῆς librum scripsisse ex tabula Laertiana compertum habemus, magna ex parte ex Aristoxeni libris fluxisse probabiliter potest conici: cf. uita Soph. p. 132, 8 Westerm. φησὶ δ' *Ἀριστόξενος* ὡς *πρῶτος* τῶν Ἀθήνηθεν ποιητῶν τὴν Φρυγίον μελοποιίαν εἰς τὰ ἴδια ᾄσματα παρέλαβε καὶ τῷ διθυραμβικῷ τρόπῳ κατέμιξεν· ac Suidas ipse s. u. σκόλιον scoliorum originem a carminibus amatoriis in nuptiis cantatis repetere ait Aristoxenum et Phyllidem. cf. eundem s. u. Σωκράτης. Atque doctrinae Aristoxeniae posterioris aetatis homines litteratos non expertes fuisse uel inde concludas, quod συμμικτῶν eius ὑπομνημάτων librum duodecimum in epitomae formam Sopatrus redegit teste Phot. bibl. cod. CLXI p. 163 B. sed Plutarcho auctore τῶν τε γὰρ Πλατωνικῶν οἱ πλεῖστοι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ περιπάτου οἱ πλεῖστοι περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς συντάξαι ἐσπούδασαν. de mus. p. 1131 f. — Sed totam uiam qua fragmenta illa, quae iure Aristoteli uindicasse mihi uideor, tot per secula propagata in Suidae denique notitiam

peruenerint [1]) aperire res et longa est et ardua et in futuram opportunitatem differenda. Neque quae praeterea ex Aristotelis libris in Suidae lexicon commigrauerunt rimari in animo est, quamuis nonnulla eidem auctoritati deberi manifestum sit, uelut de Homeri ortu ionico (Suid. u. *Ὅμηρος* — Pseudo-Plut. uit. Hom. p. 21, 23 West. *Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ποιητικῆς ἐν Ἴῳ φησὶ τῇ νήσῳ*), de Stesichoro filio Hesiodi (Suid. u. *Στησίχ.* — Procl. *γένος Ἡσιόδου* p. 48, 80), de *γνῶθι σαυτὸν* ecfato pythico (Suid. s. u. *γν. σ.* — Clem. Al. strom. I, p. 220 d P.), sed dispersorum fragmentorum priscum eundemque integrum fontem demonstrasse nunc satis habeo.

1) Lyricorum poetarum uitas plurimas a Didymo profectas esse statuit M. Schmidt Didymus, p. 302.

CAPVT II.

In eis quae hucusque disputaui postquam particulas quamuis tenues illas et paucas, sed quae ad litterarum graecarum historiam aliquantum possint conferre, componere et ad Aristotelis doctrinam reuocare studui: iam specimen aliquod diuersae originis promam, quod circa Alexandrinorum grammaticorum operam uersatur. Ac primum resuscitandam esse mihi uideo, certe breuiter adtingendam quaestionem obsoletam ac fere intermortuam, quae est de canone quem dicunt Alexandrino; quem notum est primum Ruhnkenium ita explicasse (hist. crit. oratt. p. 95), quasi delectum optimorum in quouis genere et poetarum et scriptorum ab Alexandrinis habitum complecteretur. Totum aedificium a Ruhnkenio exstructum qui aut labefactandum aut funditus euertendum susceperunt Godofredus Bernhardy (wissenschaftliche Syntax p. 31. adnot. 55 et Grundriss der griech. Litt. I, 159 (187 ed. II), Ferdinandus Ranke (comment. de Aristoph. uita in Arist. Thierschiani Vol. I, p. CIIII, sqq.), Augustus Nauck (Aristoph. Byz. p. 67), quamuis de summa re haud dubie recte iudicauerint, tamen ultra quam fas erat progressi esse censendi sunt. Neque enim Quintilianum, cum dicat I, 43 iudicio ita seuere usos esse ueteres grammaticos „ut non uersus modo censoria quadam uirgula et libros qui falso uiderentur inscripti tanquam subditos summouere familia permiserint sibi, sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint numero“ nugari putabimus, et — ut de pedestribus scri-

ptoribus rem dubiam et incertam esse concedam — poetarum iudicium factum et ordinem constitutum fuisse Quintiliani uerba et haec et quae ex decimo libro petita infra ponam [1]) perpendendi mihi certum uidetur. Vnde ut de epicorum poetarum pretio certasse Alexandrinos luce clarius adparet, ita nouom accedit Suidae testimonium, qui s. u. *Πανύασις* haec adfert: *ἐν δὲ ποιηταῖς τάττεται μεθ' Ὅμηρον, κατὰ δέ τινας καὶ μεθ' Ἡσίοδον καὶ Ἀντίμαχον.* quae nemo non uidet ad dignitatem *ἐποποιῶν* aestimandam pertinere [2]). Atque reuera multum disceptatum fuisse de quinque epicorum pretio sat multi auctores sunt, imprimis de Antimacho alios aliud iudicasse, quae lis licet primum exarserit Platonis iudicio de Antimacho admodum honorifico — *Ἡρακλείδης γοῦν ὁ Ποντικός φησιν, ὅτι τῶν Χοιρίλου τότε εὐδοκιμούντων, Πλάτων τὰ Ἀντιμάχου προυτίμησεν κ. τ. λ.* Procl. ad Plat. Tim. I, p. 28 — ab Alexandrinis praecipue grammaticis decertabatur, id quod cum diserta Proculi uerba docent, quae deinceps sequuntur: *μάτην οὖν φληναφοῦσι Καλλίμαχος καὶ Δοῦρις ὡς Πλάτωνος οὐκ ὄντος ἱκανοῦ κρίνειν ποιητάς*, tum ordinis quo quinque epici recensentur discrepantia. Itaque cum Callimachus eos sic sese excipere uoluisse uideatur *Ὅμηρος Ἡσίοδος, Πείσανδρος,*

---

1) X, 1, 53. Sed quamuis ei (Antimacho) secundas fere grammaticorum consensus deferat, et affectibus — deficitur, ut plane manifesto adpareat, quanto sit aliud proximum esse, aliud secundum. ibid. 54. Apollonius in ordinem a grammaticis datum non uenit, quia Aristarchus atque Aristophanes, poetarum iudices, neminem sui temporis in numerum redegerunt. 58. elegiam — cuius princeps habetur Callimachus, secundas confessione plurimorum Philetas occupauit. 59. Itaque ex tribus receptis Aristarchi iudicio scriptoribus iamborum ad *ἕξιν* maxime pertinebit unus Archilochus. 64. Simonides — ut quidam in hac eum parte omnibus eius operis auctoribus praeferant. 72 . . ita consensu tamen omnium meruit credi secundus (Philemon).

2) Gaisfordi scripturam *ὁ δὲ Π. οὗτος γέγονε κατὰ τὴν οη' ὀλυμπιάδα· κατὰ δέ τινας καὶ μεθ' Ἡσίοδον καί Ἀντίγ.* merito improbat Bernhardy.

Πανύασις, *Ἀντίμαχος*, quem ordinem deprehendimus in Procli chrestom. ap. Phot. bibl. cod. CCXXXVIIII, p. 319 a. B. et in eiusdem commentariolo *περὶ Ὁμήρου* inscripto [1]): mox Antimachi gloria in tantum increscere coepit, ut reliquos omnes superare et obscurare uideretur praeter unum Homerum [2]). cf. Naeke Choeril. p. 68. Itaque ut rursus Platonis iudicium amplecterentur et sibi persuasisse et aliis (secundas ei fere grammaticorum consensum detulisse Quintilianus ait) uidetur Aristophanes, quem omnino *φιλοπλάτωνα* fuisse scimus. Exposuisse haec Aristophanem suspicor in libro cui *τὰ πρὸς Καλλιμάχου πίνακας* inscripsit, quem non commentarium et quasi supplementum ad Callimachi tabulas, sed potius *ἀντιγραφὴν*, contra Nauckium (Aristoph. Byz. p. 245) persuasit mihi Carolus Dilthey amicus, ipsumque Callimachum in *πίναξι* illam censuram egisse adducor ut existumem. — Nec si fabularum poetas spectamus — nam quod Thamyris (Suid. s. u. *Θάμ.*) dicitur *ἐποποιὸς ὄγδους πρὸ Ὁμήρου, κατὰ δὲ ἄλλους πέμπτος*, urgere non ausim — desunt quae huc pertineant. Itaque primum tria comoediae genera accurate a Suida discernuntur [3]), ita ut cuique fere nomini uerba *κωμικὸς τῆς ἀρχαίας*, *μέσης*, *νέας κωμῳδίας* addita reperiamus, atque uel eorum, quos *τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας* fuisse dicit, duplicem fuisse ordinem eo eficitur, quod Phrynichus et Aristome-

---

1) Is. Tzetzes in prolegg. de poetis praefixis illis scholiis in Lycophr. p. 251 Mueller: *γεγόνασι δὲ ὀνομαστοὶ πέντε ποιηταί· Ὅμηρος ὁ παλαιός Ἡσίοδος Ἀντίμαχος Πανύασις καὶ Πείσανδρος.* Dionys. Halic. quattuor tantum enumerat, Homerum Hesiodum Antimachum Panyasin.

2) Antipater Thessal. in Anthol. gr. VII, 409 *καὶ ναετὴρ Κολόφωνος ὑπέζευκται μὲν Ὁμήρῳ | ἄγεῖται δ' ἄλλων πλάθεος ὑμνοπόλων.* cf. Welcker epischer Cycl. p. 107. fluctuans Alexandrinorum grammaticorum de epicis iudicium in caussa fuisse suspicor, cur posteriorum temporum nugatores tanta de certamine quodam inter Homerum et Hesiodum commisso somniarent, cuius rei exemplo est libellus *περὶ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ τοῦ γένους καὶ ἀγῶνος αὐτῶν* cf. Marckscheffel Hesiod. p. 32 sqq.

3) quamquam in hoc genere magis distribuendi, quam aestimandi uestigia animaduertimus.

nes numero *τῶν ἐπιδευτέρων τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας* adnumerantur, quode rectissime Meinekius (hist. crit. pag. 211) „uidentur ueteres critici antiquae comoediae poetas in duas quasi classes dispescuisse, in antiquiores qui ante bellum peloponnesiacum inclaruissent, et sequiores qui ipsis belli temporibus florerent" et conferri iubet Suidae uerba s. u. *Νικόστρατος· ἐτάχθη δὲ ἐν τοῖς κριθεῖσιν ἐπιδευτέροις δέκα ῥήτορσιν.* Qualem uero ad ordinem spectet quod Alcaeus *κωμικὸς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας πέμπτος* dicitur, difficile est discernere. Meinekius (l. s. s. pag. 245) Suidam antiquam comoediam pro media nominasse conicit, Pluti Aristophaneae hypothesi nisus, qua teste Alcaei Pasiphaë Ol. XCVII, 4 una cum secundae Pluti commissione acta est. Sed cum nouissimis eum antiquae comoediae auctoribus adcensendum esse ex titulorum indole, a qua frequentur in his rebus argumenta petenda sunt, Meinekius conlegerit, paullo propius fortasse a ueritate abesse uideare, si quintum eum *τῶν ἐπιδευτέρων τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας* locum obtinuisse dicas, quamuis etiam de tabula nescio qua alphabetica cogitare non sit inlicitum. — Porro tragoediae quoque principum certum fuisse ordinem eis, qui neque Pleiadis analogiae neque Tzetzae uerbis uim ac fidem tribuant, satis demonstrat Suidae testimonium s. u. *Φίλισκος· ἔστι δὲ τῆς δευτέρας τάξεως τῶν τραγικῶν, οἵτινές εἰσιν ἑπτὰ καὶ ἐκλήθησαν Πλειάς*, et s. u. *Ὅμηρος· συνηριθμήθη τοῖς ζ', οἳ τὰ δευτερεῖα τῶν τραγικῶν ἔχουσι καὶ ἐκλήθησαν τῆς Πλειάδος*, qaae nisi etiam de priore ordine cogitamus intellegi nequeunt. *τάξιν* hanc exhibuisse eam quae olim credebatur pentadem, Aeschylum Sophoclem Euripidem Ionem Achaeum pro certo haberi nolim, quamquam non adstipulor Bernhardyo (I, p. 159. 185) in Ionis et Achaei utpote uilioris notae tragicorum nominibus haerenti; aliud enim nostrum iudicium est, aliud Alexandrinorum fuit. — De poetis qui heptadem ecfecerint iam antiquitus diceptatum est; nam praeter Tzetzae (*περὶ γένους καὶ βίου καὶ τῶν γεγραμμένων Λυκόφρονος* I, p. 263 Mueller) ineptias, Theocritum Aratum Nicandrum Apollonium cum Philisco Homero Lycophrone coniungentis, septem tragicis a Suida

commemoratis, Alexandro Dionysiadi [1]) Lycophroni Homero Sositheo Sosiphani Philisco additur Aeantides a schol. Hephaest. 9, p. 57 Gaisd. cf. ibid. pag. 199, quare Naekio adsentiendum uidetur dicenti p. 45 „Nullum igitur ex his octo quos dixi cum specie iuris ex Pleiade remouere poterimus uideturque adeo inter antiquos ipsos de illis discrimen fuisse.“ At palma non dubium est quin Dionysiadi tributa sit, ut diserte ait Strabo VIIII, p. 675 ποιητὴς δὲ τραγῳδίας ἄριστος τῶν τῆς Πλειάδος καταριθμουμένων (καταριθμούμενος Bernhardy. II, 2, 70) Διονυσιάδης. — Postremum τάξεως exemplum accedit lyricorum poetarum poetriarumque numerus nouenarius, de qua re hoc loco non est quod agam.

Maioris momenti deinde indicia sunt quae in scaenicorum poetarum uitis occurrunt, quot quisque fabulas et quonam euentu in scaenam commiserit. denique quae subditiciae et ab alio auctore confectae circumferantur. Atque de uictoriis Alexandrinis grammaticis praesto erant libri περὶ διδασκαλῶν conscripti, ita ut quaecunque istiusmodi indicia apud Suidam inueniuntur fide dignissimae habendae sint. De fabularum numero ut certi quid statui posset eo factum est, quod moles librorum qui in bibliothecis congesti erant a bibliothecariis digerebatur et indicibus consignabatur. quali munere in genere dramatico Alexandrum Aetolum et Lycophronem Chalcidensem functos esse scimus; sed in his cauendum est, ne propter diuersorum de eiusdem poetae fabulis testimoniorum discrepantiam fidem detrahamus. Nam turbae quas in omnibus his rebus deprehendimus ingentes et inextricabiles [2]) quam uario modo oriri potuerint facile intellegitur; primum enim mirum quantum librariorum in numeris describendis incuriae tribuendum est; accedit — ut reliqua mittam — quod unius fabulae duo tresue saepenumero dicebantur auctores,

---

1) falsus est Naekius (schedae critt. in opusc. I, p. 45), Dionysiadis nullam apud Suidam fieri mnetionem.

1) de Sophoclearum tragoediarum numero rem ad liquidum perductam esse censeo a Theodoro Bergk, commentat. de uita Soph. p. XXXVIIII adn. 156.

ita ut incerti haererent grammatici, ad quemnam referenda esset. Hinc, ut exemplo ex sexcentis uno utar, discrepantia quae apud Suidam s. u. *Πλάτων* inter uerba *δράματα αὐτοῦ κη'* et titulorum qui deinceps enumerantur numerum (XXX pro XXVIII) intercedit repetenda est; nam eandem fuisse Platonis atque Aristophanis Daedalum nemo, credo, post Helbigium (quaest. scaen. p. 34.) infitias ibit, itemque de *Σκευαὶ* fabula teste Chamaeleonte ap. Athen. XIIII, 628 e inter Platonem et Aristophanem fluctuabat iudicium, denique *Συμμαχία* a Cantharo profecta esse credebatur (Priscian. XVIII, 170 p. 1169 P.) [5]), quode quae olim fuit Meinekii opinio (pag. 163) ratiocinatione Helbigiana infringitur. — Haec uiam muniunt ad quaestionem latius patentem quae est de fabularum titulis qui a Suida enumerantur.

Atque tragoediarum quidem titulos examinantibus nobis primo loco sese offert ordo alphabeticus, siue integer seruatus, siue obscuratus ille et in integrum restituendus. Hance indolem prae se ferunt fabularum catalogi, qui sub Lycophronis Philoclis Clephontis Diogenis Nicomachi Timesithei Apollodori nominibus recensentur, et maxime quidem Lycophronis Philoclis Cleophontis tragoediarum indices accurate ad ordinem alphabeticum compositos esse uidemus. *Λυκόφρων· — εἰσὶ δ' αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ Αἰόλος Ἀνδρομέδα Ἀλήτης Αἰολίδης Ἐλεφήνωρ Ἡρακλῆς Ἱκέται Ἱππόλυτος Κασσανδρεῖς Λάιος Μαραθώνιοι Ναύπλιος Οἰδίπους α' β' Ὀρφανός Πενθεύς Πελοπίδαι Σύμμαχοι Τηλέγονος Χρύσιππος. — Κλεοφῶν· Ἀκταίων Ἀμφιάραος Ἀχιλλεύς Βάκχαι Δεξαμενός Ἠριγόνη Θυέστης Λεύκιππος Πέρσις Τήλεφος.* denique *Φιλοκλῆς· Ἠριγόνη Ναύπλιος Οἰδίπους Οἰνεύς Πρίαμος Πηνελόπη Φιλοκτήτης.* Namque ne illud nos offendat, quod Lycophronis *Πενθεύς — Πελοπίδαι* titulus non antecedit, sed excipit, itemque Philoclis *Πρίαμος* ante *Πηνελόπην* ponitur, uetat quod etiam in catalogo fa-

---

1) *Πλάτων δὲ ἢ Κάνθαρος συμμαχίᾳ.* Porson aduersar. p. 298.

bularum Aeschylearum primae tantum litterae rationem habitam esse uidemus, neque alia res est librorum Theophrasteorum tabulae Laertianae et scriptorum quos ex Stobaeo enumerat Photius bibl. cod. CLVII p. 114 sq. B. — Neque magis s. u. *Διογένης* post fabulam: *Χρύσιππος* inscriptam *Σεμέλη* titulum additum mirabimur, cum drama satyricum fuisse *Σεμέλην* Welckerus admodum probabiliter coniecerit eamque seorsum fuisse recensitam non absonum uideatur, cf. Curtius Wachsmuth in philologi uol. XVI pag. 662, Welcker, die griech. Tragoedien pag. 1036. — Aliquanto difficilius est ordinem fabularum Nicomachi indagare, quamuis uiam egregie muniuerint Welckerus (l. l. s.) et Meinekius (hist. crit. p. 496), uiri summi. Suidae uerba haec sunt: *Νικόμαχος — τραγικός, γράψας τραγῳδίας ια᾽ ὧν καὶ αἵδε· Ἀλέξανδρος, Ἐριφύλη Γηρυόνης, Ἀλητίδης Εἰλείθυια Νεοπτόλεμος Μυσοί Οἰδίπους Πέρσις Πολυξένη Τριλογία Μετεκβαίνουσαι Τυνδάρεως ἢ Ἀλκμαίων Τεῦκρος.* Primum reicienda est Bernhardyi opinio, huic indici eximendum esse *Οἰδίπους* titulum, quippe quem Suidas unicum adferat Nicomachi Atheniensis; nam alterum Nicomachum Suidam sibi finxisse et unum tantum exstitisse *φύσει* Alexandrinum, *θέσει* Atheniensem dilucide demonstrauit Meinekius (comment. misc. I, 7; hist. crit. p. 497), eique Welckerus adstipulatur (gr. Trag. p. 1014). Itaque Nicomacho tragico non est cur Oedipum fabulam abrogemus. Contra iure ei Ilithyiam abdicabimus, quam comoediam fuisse et fragmentum ostendit ab Athenaeo (VII, 290 f.) seruatum et ipsa inscriptio; nam quod N. Schowius (de charta papyr. p. 71) fabulam satyricam fuisse adfirmat, rectissime Meinekius pag. 496 ex ipsa illorum uersuum natura refutasse censendus est. Item *Μετεκβαίνουσας* iniuria Nicomacho tragico adscribi solere, facile cum Welckero et Bernhardyo concedemus Meinekio; uerum ‚*Γηρυόνης*' tragoediam non potuisse solum inscribi, sed reuera fuisse inscriptam — quode dubitasse uideo Meinekium eam praecipue ob caussam, quod Ephippi Geryonis comoediae mentio facta est ab Athenaeo VIII, 346 — quam certissime conligi potest ex Aristot. probl. XVIII, 48 ubi exponit Aristoteles, *διὰ τί οἱ ἐν*

τραγῳδίᾳ χοροὶ οὔθ' ὑποδωριστὶ οὔθ' ὑποφρυγιστὶ ᾄδουσιν; — *ἦθος δὲ ἔχει ἡ μὲν ὑποφρυγιστὶ (ἁρμονία) πρακτικόν, δι' ὃ καὶ ἐν τῷ Γηρυόνῃ κ. τ. λ.* Neque Welckero non possum obloqui Tyndareum comoediae uindicanti, cum ex Sophoclis Tyndareo uersus nonnullos proferat Stobaeus (floril. 105, 3), quos ex tragoedia desumptos statuamus necesse est. Sed Alcmaeonem et Eriphylen eiusdem fabulae inscriptionem neque *Πέρσιν* a Polyxena diuersam esse non dubium est quin recte Meinekius et Welckerus arbitrati sint. De *Τριλογίᾳ* dubia res est: quam cum Welckerus *Διθύραμβος Σάτυροι Τραγῳδοὶ* titulos comparans comoediam habere maluerit, Meinekius hoc uocabulo trilogicam compositionem fabularum *Τυνδάρεως Ἀλκμαίων Τεῦκρος*, Bodius (hist. poes. gr. III, 548) *Νεοπτόλεμος Μυσοὶ Πολυξένη* significari suspicati sunt. denique quod *Μυσοὶ* errore nescio quo post *Νεοπτόλεμον* recensetur leuidense est; grauiorum difficultatem mouet *Ἀλητίδης*, quod in *Ἀλετρίδες* Bernhardyus, in *Ἀλήτης* Meinekius, in *Ἀλήτιδες* Geelius (de Telepho Eur. p. 2) mutauerunt. Quae quidem coniecturae ut aeque omnes incertae sunt, ita ne sic quidem ordini consulitur. Neque quod fuit cum conicerem, pro *ΑΛΗΤΙΔΕΣ* scribendum esse — *ΔΑΦΝΙΔΕΣ* siue *ΔΑΝΑΙΔΕΣ*, habet quo commendetur, nisi quod et titulus infertur aliunde notus et perturbato litterarum ordini medela paratur. Ergo totum ordinem sic fere licet redintegrare:

*Ἀλέξανδρος Ἀλκμαίων ἢ Ἐριφύλη Γηρυόνης *Δαναΐδες Μυσοί Νεοπτόλεμος Οἰδίπους Πέρσαι ἢ Πολυξένη [Τριλογία] Τυνδάρεως Τεῦκρος.*

Iam titulorum tabula concinit cum eo, quod Suidas undecim Nicomachum fabulas scripsisse antea dixerat.

Progredior ad Timesitheum de quo Suidas: *δράματα αὐτοῦ Δαναΐδες β' Ἕκτορος λύτρα Ἡρακλῆς Ἰξίων Καπανεύς Μέμνων Μνηστῆρες Ζηνὸς γοναί Ἑλένης ἀπαίτησις Ὀρέστης καὶ* [1]) *Πυλάδης Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης.* Quo in

1) *καὶ* particulam Meinekius inseruit.

indice recte omnia procedunt, si *Ζηνὸς γοναί* et *Ἑλένης ἀπαίτησις* excipiantur, quorum alterum (*Ζηνὸς γοναί*) tragoediae inscribi non potuisse post Welckerum (Nachtrag zur Tril. p. 313) nemo, puto, infitiabitur; fuit potius aut drama satyricum (Welcker gr. Tr. p. 1047) aut comoedia, ueluti *Ἀφροδίτης γονὰς* scripsisse traduntur Antiphanes Nicophon Polyzelus, *Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῖ γονάς*, *Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος γονὰς* Philiscus — aut denique hymnus [1]) fortasse Timothei. Pari modo *Ἑλένης ἀπαίτησις* uerba errore in Suidae tabulam inrepsisse facile nobis persuadebimus, ubi *Ἑλένης ἁρπαγὴ* et *Ἑλένης μνηστῆρες* Alexidem comoediis suis inscripsisse meminerimus.

Denique quae Suidas recenset dramata Apollodori Tarsensis ea non dubito quin etiamnum quantumuis obturbata speciem pristini ordinis ostendant. *δράματα αὐτοῦ Ἀκανθοπλὴξ Τεκτοκτόνος Ἕλληνες Θυέστης Ἱκέτιδες Ὀδυσσεύς·* quibus in uerbis *Ἀκανθοπλὴξ* uocabulam ad *'Ὀδυσσεύς'* referendum esse certissima Porsoni coniectura est. Verum idem num recte *Θυέστης* et *τεκνοκτόνος* uerba iunxerit, difficile est diiudicare. Fuerunt qui de Athamante cogitarent; non male, sed praestat fortasse cum Welckero iterum Vlixem intellegere Euyali filii interfectorem (pag. 1046) totumque ordinem hunc in modum refingere:

Ἕλληνες Θυέστης Ἱκέτιδες Ὀδυσσεὺς ἀκανθοπλὴξ Ὀδυσσεὺς τεκνοκτόνος, aut si alteram rationem praeferamus: [*Ἀθάμας*] *τεκνοκτόνος Ἕλληνες Θυέστης Ἱκέτιδες Ὀδυσσεὺς ἀκανθοπλήξ*.

Iam postquam septiens in fabulis enumerandis ordinem alphabeticum aut integrum deprehendimus aut probabiliter restituimus, quaestio oboritur, unde horum titulorum notitiam Suidas hauserit. Quos cum saepenumero soli Suidae innotuisse nec ab ullo alio scriptore commemoratos esse

---

1) cf. Menander de encom. VIII, 149 Walz. *ἀλλ' ἐπεὶ εὕρηται καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῶν ὕμνων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἤδη τινὲς καὶ Διονύσου γονὰς ὕμνησαν καὶ Ἀπόλλωνος γονὰς ἕτεροι καὶ Ἀλκαῖος Ἡφαίστου καὶ πάλιν Ἑρμοῦ.* Timothei autem nomen in Timesitheo corruptum esse non dissimile est ueri.

uideamus, ad tabulas Alexandrinas uel Pergamenas referendos esse cuiuis, credo, adparebit. Namque *πίνακας* qui olim chronologicum ordinem tueri credebantur plerosque secundum litterarum seriem confectos fuisse, de eo iam nihil controuersiae superesse puto, cf. Wex in nouo museo Rhenano II, p. 146. Iahn, ibid. III, p. 140. Wachsmuth Philol. XVI, p. 662. Nam ut pedestris orationis scriptores taceam [1]), eandem originem manifestat catalogus fabularum Aeschylearum, eandem index Euripidearum (Winckelmann monum. ined. n. 168). Quapropter septem illis tragoediarum indicibus maxima tribuenda est auctoritas, id quod rectissime intellexit Welckerus pag. 1036.

Iam breuiter examini subiciam eos titulos in quibus certus ordo desideratur. Atque de I o p h o n t e Suidas haec tradit: *δράματα δ' Ἰοφῶν ἐδίδαξε ν' ὧν ἐστὶν Ἀχιλλεύς Τήλεφος Ἀκταίων Ἰλίου πέρσις Δεξαμενός Βάκχαι [ἢ] Πενθεύς καὶ ἄλλα τινά.* Totum hunc catalogum nihili esse, sed mero Suidae aliusue grammatici errori deberi dudum intellectum est; quippe o m n e s t i t u l i s. u. *Κλεοφῶν* C l e o p h o n t i tribuuntur ibique unice locum suum tuentur, quoniam pristinum seruarunt ordinem et Cleophontis fabulas alii scriptores, imprimis Aristoteles, aliquotiens respexere, Iophontis nunquam. Eiusdem erroris coarguitur Stobaeus, qui in ecl. II, 1, 9 p. 10 tres uersus ex Iophontis Bacchabus memoriae prodidit, unde inueteratum illum errorem fuisse intellegimus. Obiter hoc loco monitum uelim, Iophontis fragmentum quod apud Nauckium legitur primum (fragm. tragg. p. 591), seruatum illud a Clemente Alexandr. strom. I, p. 329 P., omnino a nostro poeta alienum esse, cum uerba

καὶ γὰρ εἰσελήλυθεν
πολλῶν σοφιστῶν ὄχλος ἐξηρτυμένος

toto coelo a tragica dictione discrepent comicamque potius originem redoleant. Quid uero, quod Clemens l. s. s. tragici poetae Iophontis nullius mentionem facit, sed ait *Ἰοφῶν*

---

1) de eadem re apud Romanos cf. Fridericus Ritschl de Plauti Bacchidibus, Vratisl. a. h. s. XXXVI. p. 3 et Parerg. p. 391.

τε˙ ὁμοίως ὁ κωμικὸς ἐν Αὐλῳδοῖς σατύροις ῥαψῳδῶν — λέγει? Ne multa, scribendum est [Ν]ι[κ]οφῶν ὁ κωμικός.

Quos deinde adfert Suidas Carcini fabulas, subpeditauit ei Athenaeus, e quo totiens hortulos suos inrigauit. Ille enim Ἀχιλλεὺς fabulam citat V, p. 189 d, Σεμέλην XIII, 559 f; eodem ordine tituli redeunt apud Suidam, qui permultorum aliorum, quos Aristoteles Plutarchus Diodorus Harpocratio Stobaeus commemorant, nullum habuit cognitum. — Similis condicio est fabularum quas Suidas s. u. Σπίνθαρος et Εὐριπίδης (ὁ νεώτερος) profert, quas cum alicubi citatas reperiret congessit aliorum fontium incuriosus. Sed ne flocci quidem faciendum est, quod Thespidi Suidas adscribit dramata haec Ἆθλα Πελίου ἢ Φόρβας, Ἱερεῖς Ἠίθεοι Πενθεύς, quoniam Thespin nunquam scripti quidquam in uolgus edidisse deberique et titulos et fragmenta fraudi illi Heraclidis Pontici — φησὶ δὲ Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς καὶ τραγῳδίας αὐτὸν ποιεῖν καὶ Θέσπιδος αὐτὰς ἀναγράφειν Diog. Laert. V, 92 — egregie Bentleius demonstrauit. (Phalarid. p. 281). — Hactenus de tragicis.

Atque duplex illa ratio, qua tragoediarum indices partim e priscis bonisque fontibus repetendos, partim e scriptoribus ac praesertim ex Athenaeo conlectos et conflatos esse demonstratum est, uel maiore cum perspicuitate in comicorum βίοις euinci potest.

A tabulis Alexandrinis deriuati sunt catalogi fabularum Cratetis Nicocharis Philyllii Platonis Phormi, fortasse etiam Calliae Phrynichi Philisci. Primum Crateiis Platonis Philyllii Phormi comoediae litterarum seriem etiamnum stricte tenent; nam fabularum a Philyllio factarum indici post Φρεωρύχος — Ἀταλάντη, Ἑλένη uocabula errore addita esse recte statuit Meinekius pag. 259. Deinde post Σάμιοι Crateteae titulum „Τόλμαι“ intercidisse coniecit Iungermannus ad Polluc. VIIII, 53, quo simul satisfit eis quae antecedunt uerbis δράματα δ' αὐτοῦ εἰσὶν ἑπτά, quocum concinit anonymus περὶ κωμῳδίας pag. 162, 33 Westerm. τούτου δράματά ἐστι ζ'. sunt igitur Γείτονες Ἥρωες Θηρία Λάμια Πεδῆται Σάμιοι Τόλμαι. Phormi autem fabularum numero, si quid uideo, eximen-

dus est titulus *Ἀλκίνους* ex mera uocis *Ἀλκύονες* dittographia exortus, quippe quo tragoedias inscribi non insolitum fuisse docet Aristot. poet. cap. XVI. pag. 1455 a; neque uero octo sed septem Suidam habuisse cognitos ex eis quae antecedunt uerbis *ἔγραψε δράματα ζ', ἅ ἐστι ταῦτα* adparet.

Mox difficultatem quae in Nicocharis titulorum serie occurrit *Ἀμυμώνη Πέλοψ Γαλάτεια Ἡρακλῆς γαμῶν Ἡρακλῆς χορηγός Κρῆτες Λάκωνες Λήμνιαι Κένταυροι Χειρογάστορες*, facile ita possumus expedire, ut plenum fabulae titulum fuisse *Ἀμυμώνη ἢ Πέλοψ* ex Oenomai mentione in Amymone facta ap. Athen. X, 426 e cum Meinekio (pag. 253) concludamus. Neque de Callia dubitarim, cum sex fabularum quas Suidas recenset: *Αἰγύπτιος Ἀταλάντη Κύκλωπες Πεδῆται Βάτραχοι Σχολάζοντες* tres tantum, Atalantam Cyclopes Pedetas, ab aliis scriptoribus commemorentur, nec de earum quas Philiscus scripserit fabularum ordine; nam quae praeter litterarum seriem adduntur *Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης γοταί*, eas et omisit Eudocia et iure addubitauit Lobeckius Aglaoph. I, p. 437. — De Phrynicho res in medio relinquenda est.

Contra quo modo ipse Suidas in tabulis conficiendis uersatus sit apprime docet conspectus comoediarum Theophili Nicostrati Timoclis, quarum omnem notitiam uni fere Athenaeo debuit. Suid. s. u. *Τιμοκλῆς*[1]· *τῶν δραμάτων αὐτοῦ·*

Δημοσάτυροι	Athen.	IIII,	165 f.
Κένταυρος	„	VI,	240 d.
Καύνιοι	„	VI,	240 d.
Ἐπιστολαί	„	VI,	240 e.
Ἐπιχαιρέκακος	„	VI,	241 a.
Φιλοδικαστής	„	VI,	245 b.
Πυκτής	„	VI,	246 d.
Διονυσιάζουσαι	„	VI,	223 b.
Πολυπράγμων	„	VIII,	339 e.
Ἰκάριοι	„	VIII,	342 a.

1) unum Timoclem in duos immerito Suidam dispescuisse adparet.

Δῆλος	Athen.	VIII, 341 f.
Λήθη	„	VIIII, 407 d.
Διόνυσος	„	VIIII, 407 e.
Κονίσαλος	„	X, 430 f.
Πορφύρα	„	X, 431 a [1].
Ἥρωες	„	X, 455 f [2].
Δρακόντιον	„	[VI, 237 d.]
Νέαιρα	„	XIII, 561 d.
Ὀρέστης	„	XIII, 567 e [3].
Μαραθώνιοι	„	XIII, 570 f.

et s. u. *Θεόφιλος· τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἐστίν*

Ἰατρός	Athen.	VIII, 340 d.
Ἐπιδαύριος	„	X, 417 a.
Παγκρατιαστής	„	X, 417 b (et III, 95 a)
Βοιωτία	„	XI, 472 d.
Προιτίδες	„	XI, 472 e.
Νεοπτόλεμος	„	XIII, 560 a.

Eandem rationem esse adparet ibi, ubi Athenaeus auctor commemoratur, quamuis plerumque perpauci tantum tituli adferantur; earumque glossarum tota ea est indoles, ut nil nisi nomen et inscriptiones nonnullas exhibeant. Ex duobus uero exemplis, quae supra scripsi, adparet, quo fortuito ordine diuersorum comicorum fragmenta Athenaeus commemorauerit, eodem Suidam titulos enumerare [4], ita tamen, ut nonnunquam non primi, sed posterioris apud Athenaeum loci rationem habuerit. Neque tamen cum Bernhardyo facere possum, totum hoc genus postea demum ex Athenaeo in Suidam translatum censente (in doctissima diss. „de interpolatoribus Suidae“ editioni suae praefixa), nixo illo non alio argumento, quam quod Eudocia in suum usum non conuerterit. Quid quod Suidas, ne prorsus nihil praesti-

---

1) et antea VII, 319 a.

2) et antea VI, 244 e.

3) *Ὀρεσταυτοκλείδης* Athenaeus.

4) quamuis eos aliquotiens ad litterarum ordinem redegerit.

tisse uideretur, poetarum nominibus Ἀθηναῖος uocabulum nonnunquam adiecit nil nisi uana commentus? Denique nominum permutatione aliisque erroribus aut Suidas aut quorum ille auctoritatem secutus est decepti inania non pauca tradidere, ueluti cum Timothei comoedias quattuor Suidas recenset, quarum unam tantum modo, *Κυνάριον* inscriptam, ab ipso profectam esse Athenaeus auctor est (VI, p. 243 e), *Πύκτης* autem Timoclis, *Παρακαταθήκη* Timostrati, *Μεταφερόμενος* Posidippi fabula est. Item Theognetum cum Theodorida confusum esse suspicor; quippe *Κενταύρου* (Suid. u. *Θεόγνητος*) Athenaeus mentionem inicit nullam, sed potius dithyrambi Theodoridae hoc nomine inscripti (XV, 699 f.). Postremo hunc illumue titulum ex reconditis quibusdam sed eisdem sequioris aetatis fontibus Suidas desumpsit, e scholiis potissimum eosque reliquis ex Athenaeo petitis addidit, uerbi caussa, quod Lysippi fabulam *Βάκχαι* inscriptam adfert (ex Athen. III, 124 d) et deinde dicit, *καὶ ἕτερα αὐτοῦ δράματα, Θυρσοκόμος*, quam uocem rectissime a Meinekio addubitatam (p. 216) in *Θυροκόπος* mutandam esse arbitror, cf. Suid. s. u. *θυροκοπεῖται*.

De industria omisi titulos, qui Phrynichi tragici, comicorum Philonidis Chionidis aliorum nominantur, quippe qui paucis uerbis tractari nequeant. Atque omnino in disputatione mea amplectendum censui Abulfedae illud:

„uerum in his tenendum, non esse abiciendum totum, quod totum cognosci nequeat.“

ERRATA

p. 13, u. 10 leg. p. 19.
p. 26, u. 18 leg. ὄγδοος
p. 28, u. 20 leg. dignissima habenda
p. 32, adn. 1 leg. Timesithei

Bonnae, formis Caroli Georgi.

